

"Fotografia la Principal", galeria d'Amadeu Mauri a Mar del Plata, l'any 1910. La seva esposa, l'edonfa, els seus fills Caritat, Agustí, Colon tocant la guitarra i ell.

Quan, ara fa un any just, dedicàvem un dossier als fotògrafs de la postguerra, dèiem que algun dia donaria fruit a les nostres pàgines la recerca pacient i rigorosa d'Emili Massanas en el món dels pioners de la fotografia gironina. Aquell dia ha arribat, i podem oferir el resultat de la seva investigació, amb el cens dels primers retratistes i les imatges d'un paisatge, una gent i unes formes de vida salvats de l'oblit definitiu gràcies al seu treball. Un treball en el qual la llum i els processos químics eren sàviament administrats amb l'experiència del tècnic i la sensibilitat de l'artista creador.

Els «retratistes», cronistes fotogràfics d'una època

EMILI MASSANAS

Durant el primer terç d'aquest segle es localitzen a les nostres comarques una bona colla de fotògrafs professionals, anomenats també retratistes. Els podem classificar en locals i ambulants.

Entre aquests últims destaquen per la seva mobilitat l'Amadeu Mauri i en Valentí Fargnoli.

L'**Amadeu Mauri i Aulet** és localitzat com a fotògraf per primera vegada l'any 1898 a la Bisbal, on tenia muntada una galeria anomenada "Fotografia Moderna" situada en el carrer de Les Voltes, des d'on, a part de la feina normal de retrat, va començar a editar una sèrie de targetes postals de les principals poblacions del Baix Empordà. Per la primavera de 1900 es va traslladar a St. Feliu i s'instal·là en el núm. 9 del carrer dels Guixols, on va començar una nova sèrie de targetes postals, però aquesta vegada ja abraçava la "*provincia de Gerona*" i algunes relacionades amb el món del suro. Mentrestant preparava l'edició d'un àlbum de Sant Feliu i els seus voltants que va sortir l'estiu del mateix any i tot seguit en un altre anomenat "*Fotografias de la ciudad de Gerona y*

DOSSIER

Vista parcial de la platja de Sant Feliu de Guíxols per Colon Mauri, format targeta postal.

Barber ambulat, a recer de la muralla de la Gran Via. Valentí Fagnoli, fotografia format targeta postal, any 1916.

Retrat de l'àvia de l'autor d'aquest treball, Rita Carerach i Xarrié, a la galeria d'Amadeu Mauri, carrer dels Guíxols 9, format àlbum o americana (108x168 mm.), any 1900.

Desmuntatge del claustre de l'església del Pilar de Girona, per al seu trasllat a Sant Hilari Sacalm. Fotografia de Valentí Fargnoli, negatiu de vidre de 10x15 cm., al principi dels anys vint.

sus alrededores". Per l'estiu de l'any següent s'havia traslladat ja a Girona, al carrer de l'Argenteria, des d'on edità un altre àlbum dedicat a la ciutat d'Olot, i també unes sèries curtes de targetes postals com la "*de Hostalrich a St. Hilari*", mentre continuava la començada a St. Feliu, que ja no era tan sols gironina, ja que abraçava pràcticament tot Catalunya.

Després tornà a canviar de galeria, encara que en aquesta ocasió dins la mateixa ciutat, al núm. 2 de la plaça del Gra, des d'on edità un quart àlbum dedicat a Mataró i altres poblacions del Maresme, a més de fer unes altres sèries curtes de targetes postals, una de dedicada a Caldes de Malavella i una altra del Balneari Prats de la mateixa població, així com un parell d'Olot, i encara una altra, impresa per fototípia Thomas, dedicada a la "*provincia*".

Les seves fotografies les trobarem reproduïdes en revistes com el *Suplemento Literario del Autonomista* o *El Heraldo de Gerona*, entre d'altres.

L'any 1907 ja s'havia traslladat a Olot; situà el seu estudi en el núm. 8 del carrer de Fontanella, però sembla que va residir poc temps en aquesta ciutat. La següent dada localitzada és de l'Argentina, on participava com a fotògraf a l'Exposició de Buenos Aires de 1910. Estava establert a Mar del Plata i havia canviat la "Fotografia Moderna" que havia fet servir fins aleshores per fotografia "La Principal".

Un dels seus dos fills fotògrafs, en Jesús, s'havia instal·lat a Sant Feliu l'any 1904, i al final de la dècada s'havia traslladat a Ripoll, on la galeria restà oberta fins a la guerra.

Mentrestant l'altre, en Colom, acompanyà el seu pare a l'Argentina i al seu retorn s'instal·là primer a Granollers i més tard a Barcelona.

En **Valentí Fargnoli i Iannetta** va fer les seves primeres fotografies l'any 1902 i per la vinguda del rei l'any 1904 encara era aquí a Girona. Després va marxar a l'Argentina, des d'on va retornar l'any 1911 com aquell qui diu per fer el relleu a en Mauri.

Mentre en Mauri es va dedicar a l'edició d'àlbums i targetes postals, impreses tant en tipografia com en fototípia, en Fargnoli ho féu bàsicament en còpies fotogràfiques, encara que en va fer d'impreses tant en fototípia com en gravat al buit, però sense firmar, i editades per altres,

com poden ser les de Dalmau Carles Pla, S.A. o de la llibreria Geli de Girona, de la casa Claramunt de Banyoles o la col·lecció Gesoria de Sant Feliu de Guíxols. El normal en ell, però, era fer còpies fotogràfiques que segons les necessitats retolava sobre el mateix negatiu —per fer tirades més o menys llargues— o directament sobre el mateix positiu; utilitzava plaques de vidre de 10×15 cm. i en algun cas excepcional de 13×18 cm. i normalment feia les còpies en el format conegut per Targeta Postal (aprox. 9×14 cm.), i són molt rares les ampliacions d'altres mides i les tirades sobre paper.

Va participar en diversos concursos, on va guanyar premis, com el de l'Ateneu de Tossa de 1917, el de l'*Instituto Agrícola Catalán de San Isidoro* de Barcelona l'any 1918 o el del *Día Gráfico*, també de Barcelona, l'any 1930. D'exposicions, només se li coneix la que va fer a la "Schola Orpheonica" per la primavera de 1918 de les fotografies que havia presentat al concurs de Barcelona.

Les seves fotografies es troben reproduïdes en una bona colla de publicacions, revistes i fulletons de l'època, tan anònimes com firmades per ell o bé per l'Arxiu Mas, al qual va proveir de fotografies a partir de 1916, com l'*Àlbum Maravella*, dirigit pel ganxó Pere Pujol, *La Ciutat de Girona* de Carles Rahola, a l'*Album Guia de la Costa Brava*, l'*Album de Gerona y su provincia* de 1926, entre altres.

Entre els fotògrafs locals n'hi ha de gran tradició, i entre ells cal destacar els Unal, tant aquí a Girona com a Figueres, i també durant el segle passat a Barcelona. A Figueres, on l'*Amis* s'havia establert per primera vegada l'any 1864, va durar amb algunes interrupcions fins l'any 1943, en què va morir Isidre Unal i Anhelergues i l'establiment situat a la placeta de la Rambla va passar a mans d'en Melito Casals (conegut per Meli) i que encara actualment resta oberta al públic.

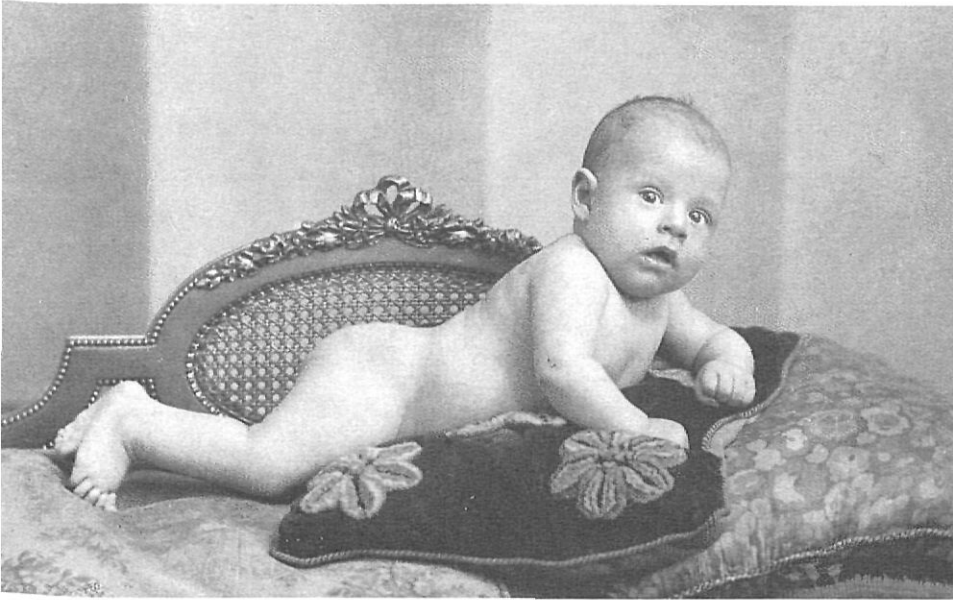
Aquí a Girona, on localitzem l'*Amis Unal* per primer cop l'any 1866, després d'uns anys d'absència hi va restar definitivament ell i els seus successors des de l'any 1877 fins el 1983.

Al principi d'aquest segle l'*Amis* tenia el seu estudi o galeria situat en el terrat de la casa núm. 8 del carrer d'Abeuradors (és la casa que fa cantonada amb la Rambla, i en els baixos hi ha la ferreteria Puig) i és per aquest temps que va arribar el seu nebot **Octavi Unal i Ricoma**, que es traslladà més endavant a un local de planta baixa de la plaça del Vi. En aquesta època era ajudat pel seu germà **Emili**, fins que l'any 1920 es va independitzar, i des d'aleshores pels seus fills Octavi aquí a Girona i Isidre, a la sucursal de Figueres.

L'*Amis Unal* en el seu estudi del terrat del número 8 del carrer d'Abeuradors, any 1900.

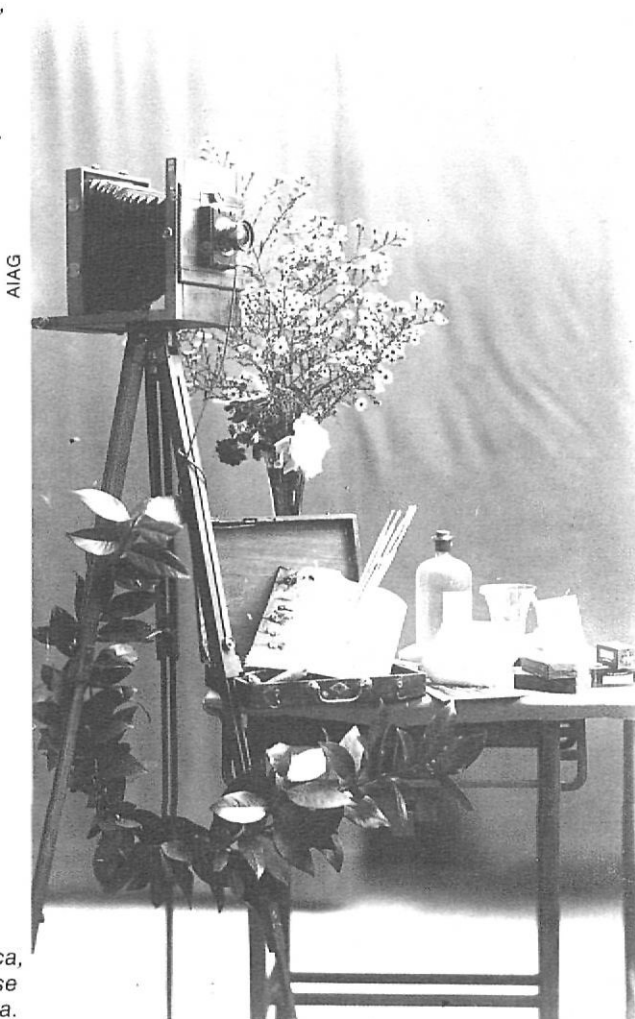
ELS "RETRATISTES"

Francesc Massanas, germà del autor d'aquest article, en una de les típiques fotografies de nadó. Octavi Unal, 1937.

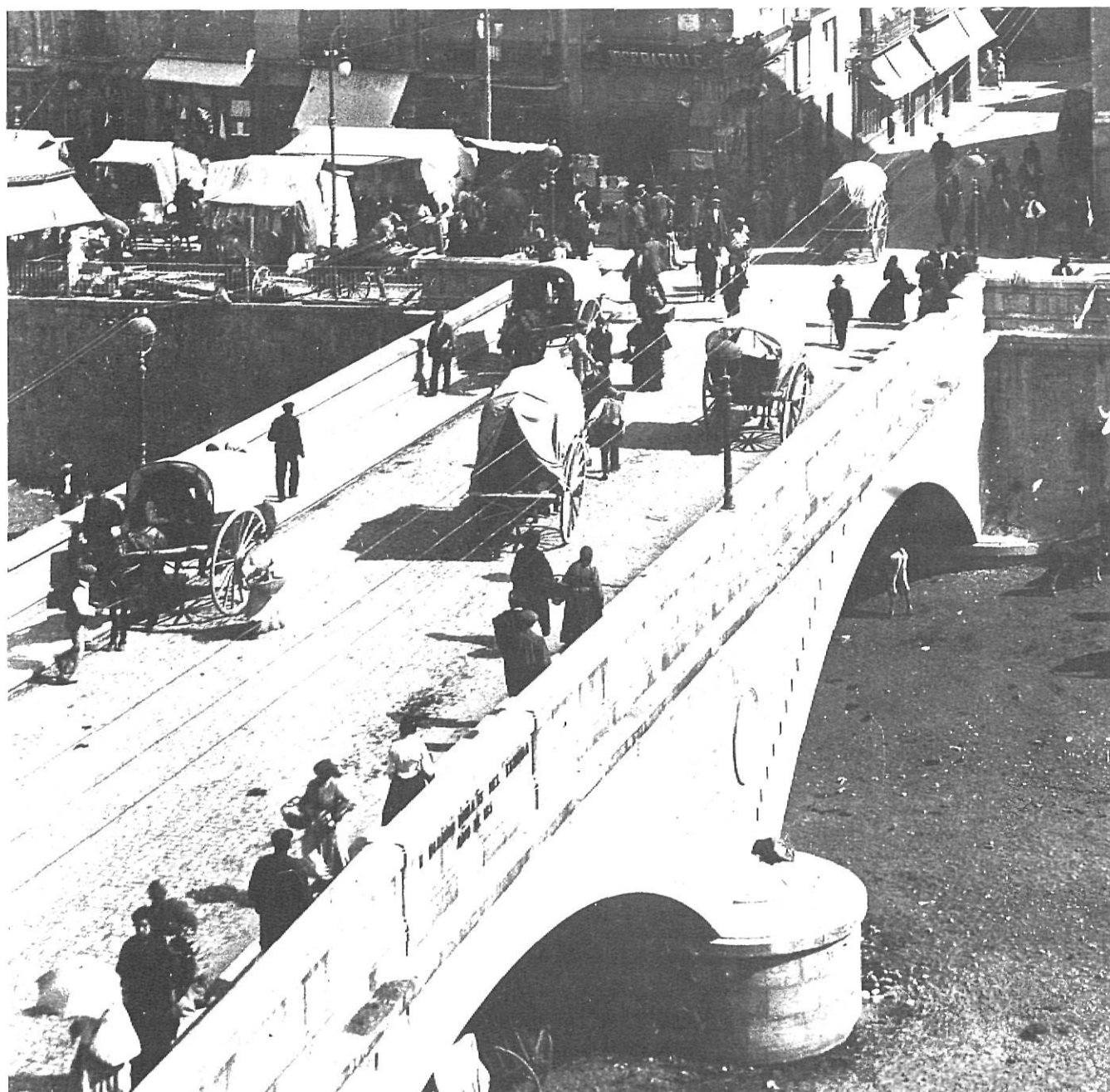
Retrat de nen amb rutlla, de l'estudi NOU-STIL d'en Joaquim Fusellas i Cia.

Composició artística, Amis Unal, sense data.

En marxar l'Emili es va instal·lar al núm. 12 del carrer dels Ciutadans amb el nom de "Fotografia Ideal" fins que l'any 1925 es traslladà a Molins del Rei, on va obrir una nova galeria que encara continua en funcionament, almenys fins fa poc, de mà del fill del seu nebot, de nom també Octavi.

La galeria del carrer dels Ciutadans encara va restar oberta un parell d'anys més de la mà de l'**Artur Leon**, que va tancar-la pels volts de l'any 1927.

Vista del Pont de Pedra i el capdamunt de la Rambla en dia de mercat des de l'estudi d'Antoni Garcia, fotografia presa a principi dels anys deu, còpia parcial d'un negatiu de 13x18 cm.

Gairebé davant per davant de la galeria dels Unal n'hi havia una altra situada en el núm. 2 de la plaça de les Cols, que més tard canvià el seu nom per Rambla d'Alvarez i actualment per Rambla de la Llibertat (és la coneguda Casa Falcó). L'esmentada galeria va ser oberta l'any 1870 per Joan Magistris i va estar temporades situada en el pis principal i altres en el terrat. A partir de 1896 i en un estudi muntat al terrat hi va treballar en **Josep Virgili** i l'any 1900 encara hi era. L'últim dels fotògrafs allí establert fou en **Joaquim Fusellas**, que tenia la galeria oberta amb el nom de "Photo Studio Moustil" en el pis principal entre els anys 1913 i 1919.

Després es va traslladar a Banyoles, on va muntar una nova galeria amb el mateix nom i més tard es va instal·lar a França, des d'on va retornar un cop jubilat.

A la mateixa zona n'hi havia una altra, situada a l'altra banda de riu, en el terrat de la casa Boué. La seva entrada era pel núm. 12 del carrer de Sant Francesc (actual Sta. Clara) fou començada a construir l'any 1903 pels germans Josep i Juli Masó, de la Vall d'Aro (aquest segon treballava de fotògraf a Barcelona), però pel que sembla el projecte no va reeixir i l'any 1904 va passar a mans d'**Antoni Garcia**, fotògraf

Estrany "accessori de pose" per nadons de la galeria del fotògraf Antoni Garcia, format targeta postal.

Retrat amb vinyeta de senyora asseguda, fotografia d'Artur Girbal, any 1904.

Vista de can Faixat de Viladesens, fotografia de Manel Manetes.

barceloní que a més d'instal·lar aquesta galeria també ho va fer a Figueres, carrer Jonquera núm. 1, i a Cassà de la Selva, carrer d'Avall 27, poble on fins poc temps abans hi havia la galeria de l'Antoni Gusiñé.

L'Antoni Garcia, pels volts de l'any 1910 va deixar la galeria de Figueres. Poc temps després deixava la de Girona, de la qual, després d'estar uns anys tancada, se'n féu carrec l'any 1920 **Josep Jou**, que la va mantenir oberta fins a la guerra.

I encara a la mateixa zona n'hi havia una altra, però de vida més efímera. Era a la casa de la crontonada entre la pujada del Pont de pedra i la Rambla, i hi va tenir la seva galeria el fotògraf **Joan Corominas** entre els anys 1913 i 1920.

Totes aquestes galeries estaven situades al voltant dels mercats de la Rambla, de l'Areny i de la plaça del Gra i a la plaça de Sant Agustí, on també es celebrava mercat.

Una altra de les galeries famoses, aquí a Girona, fou la situada en el pati interior de l'illa de cases formada pels carrers Clavé, Nord, Gran Via i la plaça de Sant Agustí. S'hi entrava per la mateixa entrada de la casa de bany i és —perquè encara existeix, abandonada— una caseta de

Targeta postal en la qual a mà dreta veiem part de la galeria fotogràfica d'en Llinàs, edificada a l'hort de can Figueras. Correspon a la casa núm. 10 de la Gran Via gironina.

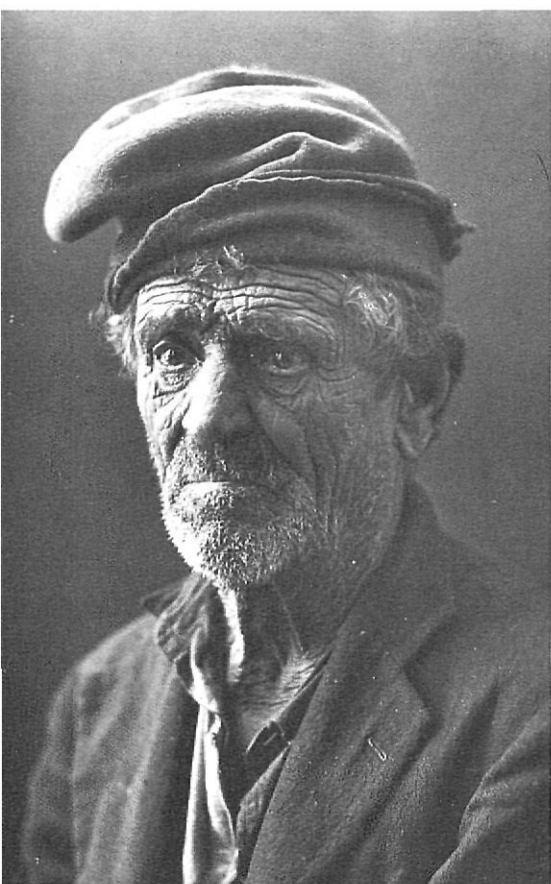
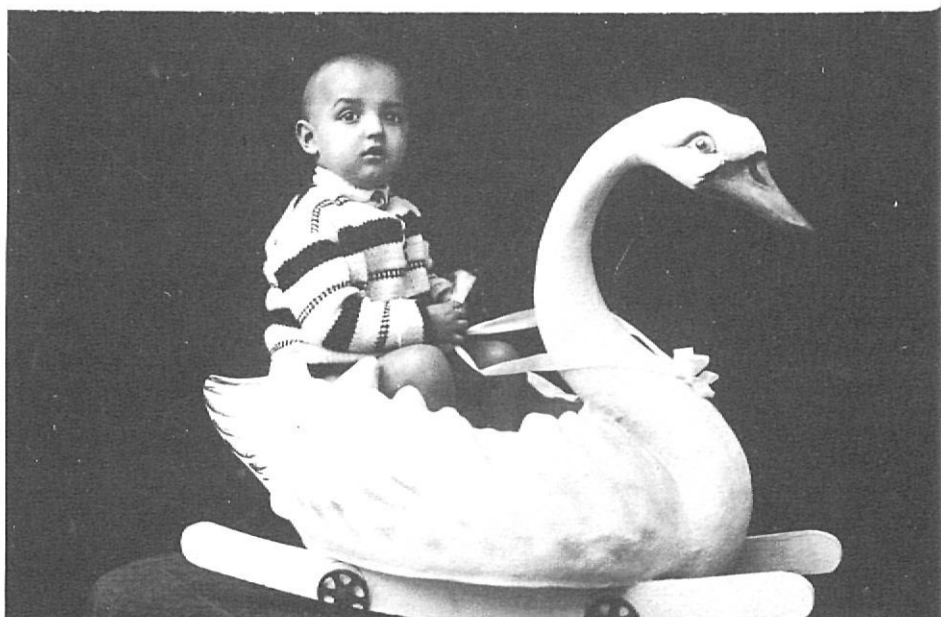

Foto LUX de Girona a mitjan anys vint varen editar una sèrie de 20 targetes postals de caps d'estudi amb el títol genèric de Foto D'art. Aquesta correspon a un tipus de Sant Daniel.

Un altre dels estris de les galeries especialitzades en fotografies infantils. Foto LUX, de Pere Ferrer i Barber.

planta baixa i pis que era galeria fotogràfica des del 1867, en què va ser oberta per l'Unal i en Marca. Al principi de segle hi havia en **Bartomeu Serra** i l'any 1905 fou reoberta per l'**Artur Girbal** i més tard per en **Manel Manetes**, d'una coneguda família lleidatana de fotògrafs instal·lats amb un parell de galeries a Barcelona i la seva germana Rosa a Sant Feliu de Guíxols.

Molt propera a aquesta i en una Gran Via que es formava en enderrocar la muralla, l'any 1910 es construïa una nova galeria en el que ara és el núm. 10 pel fotògraf de Sant Daniel **Joan Llinàs**, el qual hi va estar treballant fins l'any 1916, en què es va traslladar a Barcelona. Se'n van fer càrrec en **Barber** i en **Pere Ferrer**, fins aleshores instal·lats a Tossa, amb el nom de "Fotografia Gran Via" i obriren, així mateix, una sucursal

Fotografia en color

Joan Masó i Valentí (Girona, 1883-1973), al qual pertany la fotografia que il·lustra la portada d'aquest número, no va ser mai un professional de la fotografia, sinó un afeccionat que des de 1922 fins a 1963 va impressionar més de mil plaques amb una càmera Stereoflectoscopi Voigtlander 45×107. Si l'hem inclòs aquí, entre els "retratistes" pioners de la fotografia gironina, és per haver estat el primer que va fer fotografies en color a la ciutat de Girona, l'any 1923: concretament, 21 autocroms, dels quals se'n conserven actualment 18.

El procediment de fabricació de les plaques Autocroms, desenvolupat pels germans A. i L. Lumière a partir de 1904 i posat a la venda a final de 1907, era el següent: sobre un vidre s'hi col·loca una capa de puré de patata que dividida en tres lots i tenyida amb els colors taronja, verd o violeta i ben barrejada per tal de donar una capa uniforme, es vernissa i a sobre s'hi cola una capa d'emulsió en blanc i negre.

La utilització d'aquestes plaques és diferent de les plaques ordinàries. La impressió es fa pel dors, o sigui que els raigs lluminosos que vénen de l'objectiu han de travessar el vidre i la trama abans d'arribar a l'emulsió i és per això que a l'hora d'enfocar s'ha de fer una correcció de 1 1/2 mil·límetres, i és imprescindible la utilització d'un filtre especial compensador de color, així com del trípod, a causa del llarg temps d'exposició necessari (entre 60 i 90 vegades més que en una placa normal). En el catàleg de 1913 hi ha l'exemple que per fer l'autocrom d'una església un matí de primavera és necessari un temps de 120 segons, o sigui "només" dos minuts.

El revelatge era pràcticament idèntic al de les plaques en blanc i negre, i el seu resultat era un negatiu en color i que per un procediment d'inversió de la imatge era transformat en una diapositiva.

La Paula, Girona. Foto en color de Joan Masó datada el 29.7.1923.

A partir del negatiu es podria haver arribat a fer còpies en blanc i negre, i el seu resultat era un negatiu en color i que per un procediment d'inversió de la imatge era transformat en una diapositiva.

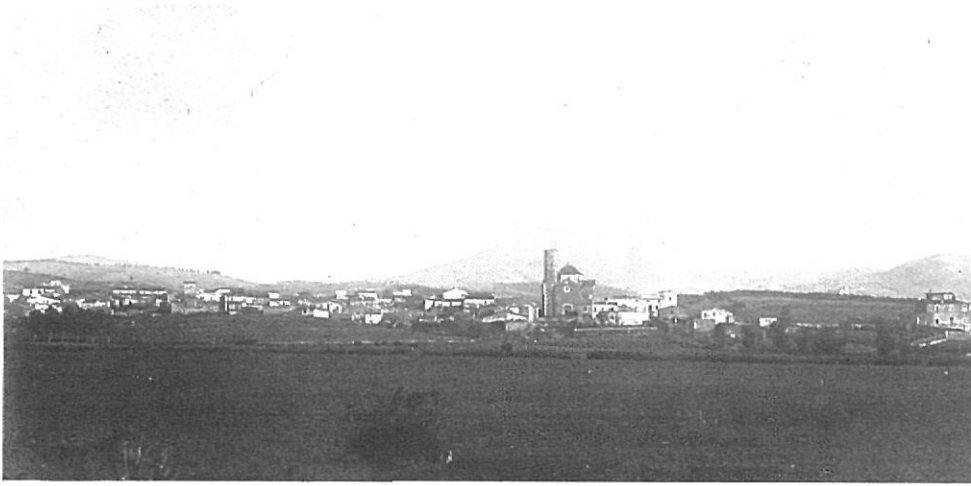
A partir del negatiu es podria haver arribat a fer còpies sobre paper, però només durant els anys 1911 i 1912 es va fabricar el paper Utocolor, fet a base de matafaluga, però no va donar un resultat pràctic i no va ser fins a la dècada dels quaranta que es va solucionar el problema.

Joan Masó, desanimat potser per les dificultats del procediment o pel seu cost, no va reincidir en la realització de fotografies en color. El seu mèrit, però, rau en el fet d'haver estat el primer i en un moment prematur, a molts anys de distància dels que vindrien després.

a Torroella de Montgrí. La varen mantenir en funcionament fins a l'any 1925, en què es varen traslladar a la plaça de l'Oli amb el nom de "Foto Lux" i varen muntar una sucursal a Banyoles. L'any 1933 Joan Barber se separa i s'instal·la al núm. 29 de la Rambla de la Llibertat, on després de la seva mort va continuar oberta de la mà del seu fill Enric fins l'estiu de 1987, mentre que "Foto Lux" continua oberta pel gendre d'en Pereferrer, Josep Sabench.

A més dels citats anteriorment, per aquesta època a Girona encara en trobarem uns quants més. A la plaça de la Constitució, núm. 13 (sobre "La Moda"), hi tenia la seva galeria en **Josep Mataró** l'any 1906. Més tard, entre els anys 1919 i 1927, fou dels germans **Pérez Verdú**. Una mica més avall, en el carrer dels Ciutadans, en el terrat de l'Hotel dels Italians, hi havia els **Puiggarí** a partir de l'any 1906, i al carrer de l'Argenteria hi trobem a partir de l'any 1911 en **Jesús Girbal**, germà de l'Artur, procedent de Sant Feliu, on havia fet d'impressor (a can Viader), de director de diaris, i també de fotògraf.

DOSSIER

Vista general de Garriguella del Vallès del fotògraf J. Carreras, any 1907.

Part baixa de la rambla de Figueres, fotografia Tort.

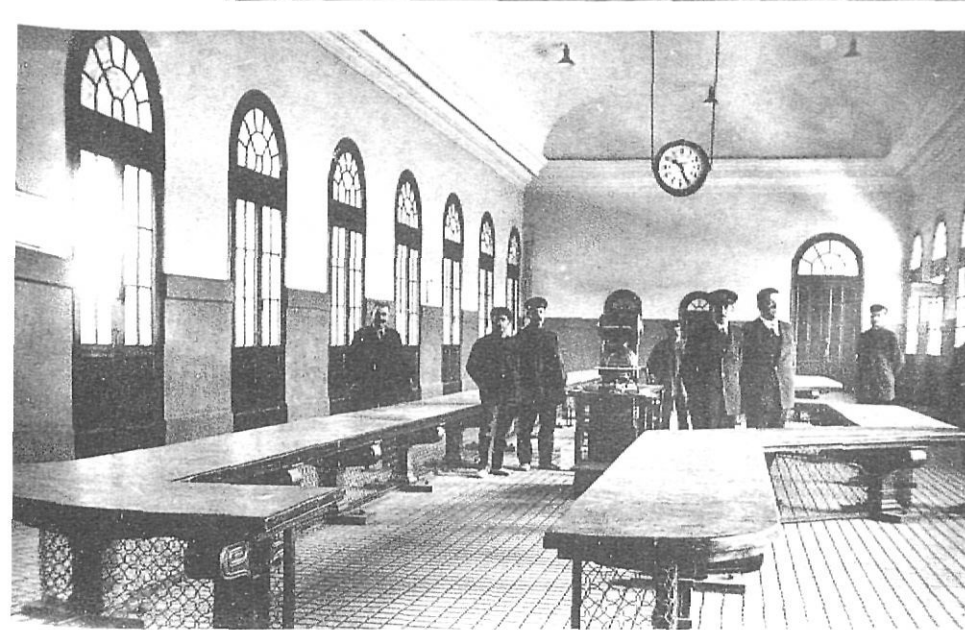
Ramat de xais a la sortida de Castelló d'Empúries, segona meitat dels anys vint. Fotografia de T. Miralpeix.

En la Figueres de principi de segle hi trobem un parell de fotògrafs de llarga tradició. Per una banda, en **Domènec Bosch**, que s'havia instal·lat com a fotògraf al final de la dècada dels 60 en el primer pis del núm. 10 del carrer d'Avinyonet i a començament de segle havia traslladat la galeria al núm. 20 del carrer de Llers, tenint per ajudant el seu germà Francesc i el seu nebot Jaume Gimbernau. També va tenir una galeria a la Pujada del Castell (el 1912 hi era) i una exposició instal·lada en el núm.

Entrada de la badia de Portbou, fotografia Novell.

Duana de l'estació de Portbou, departament de viatgers. Fotografia Novell.

5 de la Placeta. A partir de la mort d'en Domènec a les acaballes dels anys 20 (el seu germà Francesc havia mort anteriorment), es va fer càrrec de la galeria el seu nebot, el qual la va mantenir almenys fins per la guerra.

L'altre fou en **Joan Corney**, que tenia instal·lada la seva galeria en el núm. 11 del carrer Nou abans de l'any 1889 i que a principi de segle es traslladà al carrer de Caamaño, núm. 10; l'any 1925 encara estava en actiu.

Just amb el canvi de segle el barceloní **Joaquim Carreras** s'establí en el núm. 28 del carrer d'Avinyonet, però pel que sembla només va residir-hi una temporada com a transeünt.

Com hem vist abans, l'Antoni Garcia havia obert una sucursal al carrer de La Jonquera de la qual a l'any 1910 se'n féu càrrec **Antoni Arderius**, que més tard es traslladà al carrer d'en Pep núm. 14, i per últim al carrer de la Muralla, núm. 7, pels volts de l'any 22, i sembla que l'any següent ja havia tancat definitivament.

També, i durant aquesta segona dècada, hi trobem en **Manel Pardo**, a la plaça Indústria, núm. 5, abans del 1917 i posteriorment a Prat de la Riba, núm. 24. A la dècada següent, l'Unal ja havia obert la seva sucursal de la mà del seu fill Isidre, en el núm. 14 de la Placeta, que va estar oberta fins a la seva mort, l'any 1944.

En el carrer d'en Monturiol, a partir de l'any 20 hi trobem el tossenc **Jaume Tort**, i ja en la dècada dels 30 la galeria Modern-Studi de **Manel**

Plaça del Dr. Pi i Sunyer de Roses. Fotografia de Benet Fonalleras, 1905.

Sanz, al carrer de Caamaño i a la plaça de la Palmera, i en **Lluís Pérez Perxes** droguer i fotògraf sense galeria en el núm. 9 del carrer de Girona.

A Castelló d'Empúries hi trobem mossèn **Tomàs Miralpeix**, capellà de l'Asil Duran. Actiu com a fotògraf afeccionat fins a la seva mort, l'any 1936, va publicar una sèrie de targetes postals impreses amb fototípia, i d'ell són les fotografies de Castelló publicades a l'*Àlbum Maravella*; abans ja n'havia editat una altra sèrie del seu poble, *Anglès*.

A Portbou, hi trobem en **Joan Novell i Vidal** actiu en el seu estudi del núm. 23 del carrer de l'Estació.

A Roses, en **Benet Fonalleras**, que abans de la seva mort, l'any 1905, ja havia editat un parell o tres de sèries de targetes postals, alguna de les quals podem contemplar en el volum dedicat a Girona de la *Geografia General de Catalunya* d'en Carreras Candi.

En arribar a l'Escala trobem en **Josep Esquirol**, que va començar a fer de fotògraf a ca l'Esplugas de Barcelona, l'any 1900. Tenia el seu taller muntat a la botiga de la família situada al carrer Major (a l'any 1919 el nom del carrer fou canviat pel d'Enric Serra).

Cap d'estudi, Pescador de l'Escala, fotografia de Josep Esquirol.

Traient la barca a la platja de l'Escala. Fotografia Esquirol, any 1905.

Retrat amb gos.
Fotografia de Jaume
Ferrer de Palafrugell.

Retrat de nens amb
gos, fotografia
Casanovas.

Esquirol, a part de dedicar-se a la fotografia, duia la botiga familiar, on es dedicava a la venda de joieria, rellotgeria, òptica, articles de regal, benzina i oli per a autos, així com a la venda de gallines o a la compra-venda d'antigalles d'Empúries o a editar coses com la *Guia il·lustrada de Empúries i Costa Brava* o la revista *Costa Brava*, o a escriure algun article, com un de dedicat al conreu del blat de moro en terrenys de secà.

Al "Suplement Literari" de *El Autonomista* de 1908 diuen d'ell "Lo que sobre tot li ha donat un nom molt merescut es l'especialitat de fotografies directes de paisatges opulents, costums populars, aigües-moixos, cales fantàstiques, contrallums marevellosos, caps d'estudi, etc. Tracta els assumptes en artista y les seves postals, en que hi ha originalitat de seleccio y gran cura d'execucio, Figuren en les coleccions dels bons aficionats.

"Ha tingut premis en diferents concursos y exposicions, y aixis es conegut no sols en la comarca ampurdanesa sino en tota Espanya, extenen-se les seves relacions comercials de fotogrf a l'extranjer.

*Inundació a Palamós
el mes d'agost de
1907. Fotografia de
Juli Pallí.*

*Vista de Palamós
presa per Hug
Sanner.*

*Rua del Carnaval al
Passeig de Sant
Feliu de Guixols.
Fotografia Manetes,
any 1935.*

ELS "RETRATISTES"

"Fa una tasca de patriota reproduint exquisidament els trossos de natura mes bells de la nostra terra".

A Palafrugell trobem en **Jaume Ferrer**, en una galeria en el carrer de la Llibertat. En **Lluís Casanovas i Marquès**, en el carrer de la Concòrdia, i més tard en el d'en Garriga, el de Begur i en el de M. de la Trincheria, amb una sucursal en el Padró de Palamós, la seva tasca fou continuada pel seu fill **Ling**, que va morir l'any 1953; actualment encara resta oberta de mà del seu fill Lluís.

A Palamós, a més de les sucursals d'en Casanovas de Palafrugell i d'en Mur de Sant Feliu de Guíxols, trobem en **Juli Pallí** en el seu estudi instal·lat en el carrer d'en Pi i Margall, a més d'un parell de magnífics aficionats, en **Joan Bta. Camós** i l'alemany **Hug Sanner i Kohlenberg**.

Al principi del segle actual hi va haver un gran moviment de fotògrafs professionals a Sant Feliu que no es va establir fins a l'arribada dels Manetes i en Mur.

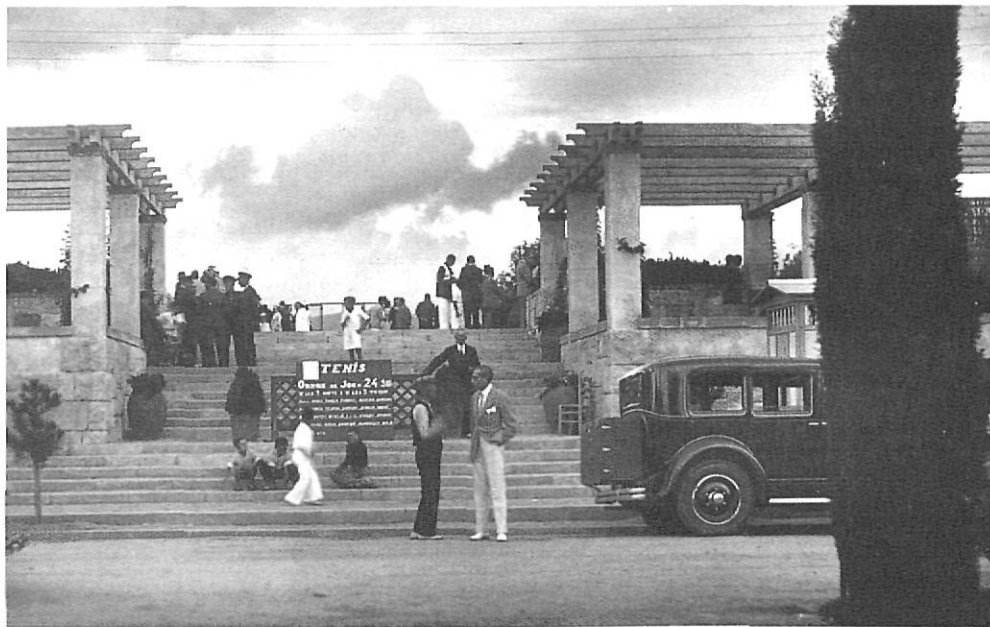
Al començament de segle hi havia en **Lluís Sánchez**, que acabava de traslladar-se des del carrer Estret cap a l'Eixample, al carrer de la Llibertat, cantonada amb el d'en Suris. Era una sucursal de la casa barcelonina del mateix nom, de la qual per carnestoltes de 1904 se n'havia fet càrrec en **Juli Valdés**, que fins aleshores havia estat operador d'en Napoleón a Barcelona. Però les coses no devien anar gaire bé, ja que al cap d'un parell de mesos se'n feia càrrec en **Ricard Rizo**, el qual també va durar-hi pocs mesos, i aquesta vegada ho va agafar en **Juli Nyssen**, que pel que sembla tampoc no va durar-hi gaire temps.

En **Martí Vilallonga**, l'any 1899 s'havia fet càrrec de la galeria d'en Jaume Bertran. Aquesta era la més antiga de Sant Feliu, la successora d'en Joan Gironès, i es remunta almenys a la dècada dels 60.

Aquesta galeria estava situada en el núm. 6 del carrer de la Concepció, on va restar-hi fins a quarts de cinc de la matinada del cinc de juliol de 1903, en què es va incendiar. En Vilallonga va estar una temporada inactiu, pel que es refereix a la fotografia, però continuava amb el seu Cinematògraf Modern instal·lat per aquells dies en el Passeig del Mar.

Retrat d'Emili Burcet
per Jesús Mauri, any
1905.

Entrada al Tennis
Club de S'Agaró.
Fotografia, Manetes.

DOSSIER

Per la primavera de 1905 tornava a obrir la galeria, situada aquesta vegada en l'edifici del telègraf acabat de construir en el núm. 4 del carrer del May, on va estar-hi actiu fins el febrer de 1907, en què es va associar amb **Josep Manetes**, fotògraf lleidatà afincat a Barcelona. En realitat no fou una associació, sinó una venda, i se n'encarregà la seva filla Rosa, casada amb el fotògraf barceloní **Josep Costa**. Varen restar-hi mitja dotzena d'anys, i després es traslladaren al núm. 12 del carrer de la Rutlla, galeria que fou continuada després de la guerra per Ricard Pla fins l'any 1953 en què es va traslladar al carrer dels Especiers.

L'any 1904, un altre fotògraf muntava la seva galeria a Sant Feliu, en **Jesús Mauri**, fill de l'Amadeu. L'esmentada galeria estava situada en el núm. 2 del carrer de l'Hospital, davant per davant de l'església de St. Joan, on va estar-hi actiu una mitja dotzena d'anys, i posteriorment es

La galeria fotogràfica de Jesús Mauri situada en el terrat de la casa número 2 del carrer de l'Hospital, cantonada al carrer del May.

Per aquesta època es solien fer servir les vinyetes còmiques per tal de fer fotomuntatges, però hi havia qui preferia disfressar-se. Fotografia de Ricard Mur, any 1910.

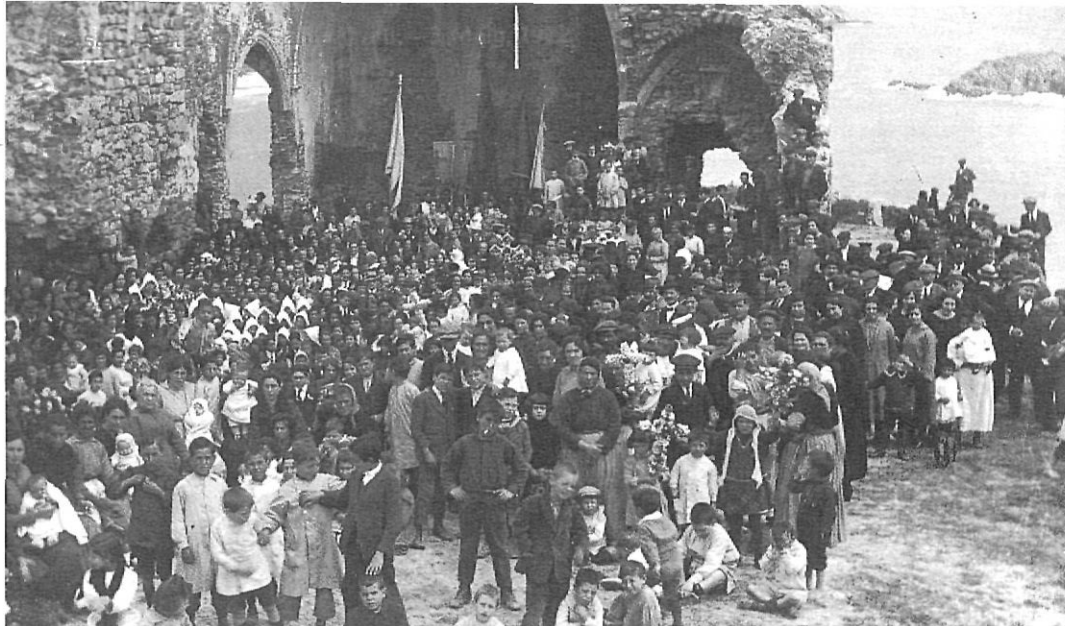

Fotografia d'en Martínez.

Xalets i roques de Sant Elm, Sant Feliu de Guíxols, fotografia de Feliu Romani.

Festa de la Santa Creu a Tossa, any 1922, fotografia Barber i Pereferrer.

Lloret de Mar, festa de Santa Cristina de 1909. Fotografia d'en Martínez.

Lloret de Mar, proclamació de la República des del balcó de l'Ajuntament, 1931.

traslladà a Ripoll, on va exercir fins la seva mort, als anys vint, en què hi continuà la seva vídua, fins a la guerra.

Pel que fa a en **Ricard Mur**, hi ha una certa foscor, o més que foscor fu, en la seva arribada, ja que la primera notícia localitzada la trobem en el diari *Lavor* del dia cinc d'octubre de 1907. Diu "Dijous a la tarde s'inicia un començament d'incendi en el taller fotogràfic d'en Francesc Mur situat al carrer de la Creu. Degut als promtes auxilis que van prestar els veïns fou apagat tot seguit. Les perdues es consideren de poca importància "Aquesta notícia podria tenir un error del periodista en la transcripció i tractar-se d'en Ricard, que tenia la seva galeria en el núm. 36 del carrer Major, cantonada amb el de la Creu, i pel fet de no trobar-se cap més dada referida a en Francesc, i que l'arribada d'en Ricard fos pels volts de 1907.

Les seves primeres dades gràfiques, l'una a la revista madrilenya *Nuevo Mundo* el mes d'agost de 1910, ens mostra la representació de l'òpera "Marina" a la platja, i una altra, l'any següent, ens ensenya un grup de nenes de la Catequística de Santa Agnès publicada a la revista barcelonina *La Hormiga de Oro*.

A més de la galeria del carrer Major de Sant Feliu, en tenia oberta una altra al carrer de Còrsega de Palamós i una tercera a Palagrugell.

*Barques a Lloret,
fotografia E. Xifra,
1925.*

*Retrat a la platja de
Lloret, fotografia
Xifra. Agost, 1932.*

*A la pesca.
Fotografia, J. Pons.*

ELS "RETRATISTES"

Pescadors a la platja de Blanes, J. Pons.

Retrat de Carnaval, Emili Casas.

Per aquesta època encara trobem més fotògrafs professionals, com en **Llorenç Martínez** que per poc temps va ocupar la galeria d'en Jesús Mauri al carrer de l'Hospital, durant una temporada a cavall entre l'any 1913 i el 1914. I ja més tard, en **Feliu Romaní**, fins a la seva partida a Barcelona.

A Tossa, tal com esmentava abans, hi trobem en Barber i en Pereferrer, fins al seu trasllat a Girona l'any 1916.

A Lloret hi trobem el farmacèutic **Martínez**, conegut per la seva gran quantitat de fotografies de tots els esdeveniments de la vila. A la segona dècada també hi és actiu en **Xifra**.

DOSSIER

A Blanes, hi trobem en **Josep Pons i Girbau** a la seva galeria oberta en el núm. 18 del carrer de Mercaders, i amb una sucursal a Santa Coloma de Farners, una de les seves feines més importants és la col·lecció de fotografies de núvols, encàrrec del Servei Meteorològic de la Generalitat.

A la Bisbal hi ha l'**Emili Casas**, del qual l'any 1985 es va fer una exposició i també una publicació, de la mà d'en Josep Matas.

L'Emili Casas l'any 1906 va obrir el seu primer estudi fotogràfic al seu habitatge del carrer del Carme (actual Ramon de Cabrera) fins al 1914, en què es va traslladar al carrer de Girona (actual carrer de l'Aigueta, núm. 6) on va treballar fins a la seva mort, ocorreguda l'any 1951.

A la Bisbal, a més d'en Casas per aquesta època hi ha en **Marius Serradell**, que va començar a treballar de fotògraf al principi de segle, al carrer de les Voltes, i es traslladà posteriorment a Olot. I a la mateixa ciutat, l'any 1905 en **Ramon Cabrera** obria la seva galeria fotogràfica en un terrat del carrer de Pi i Margall.

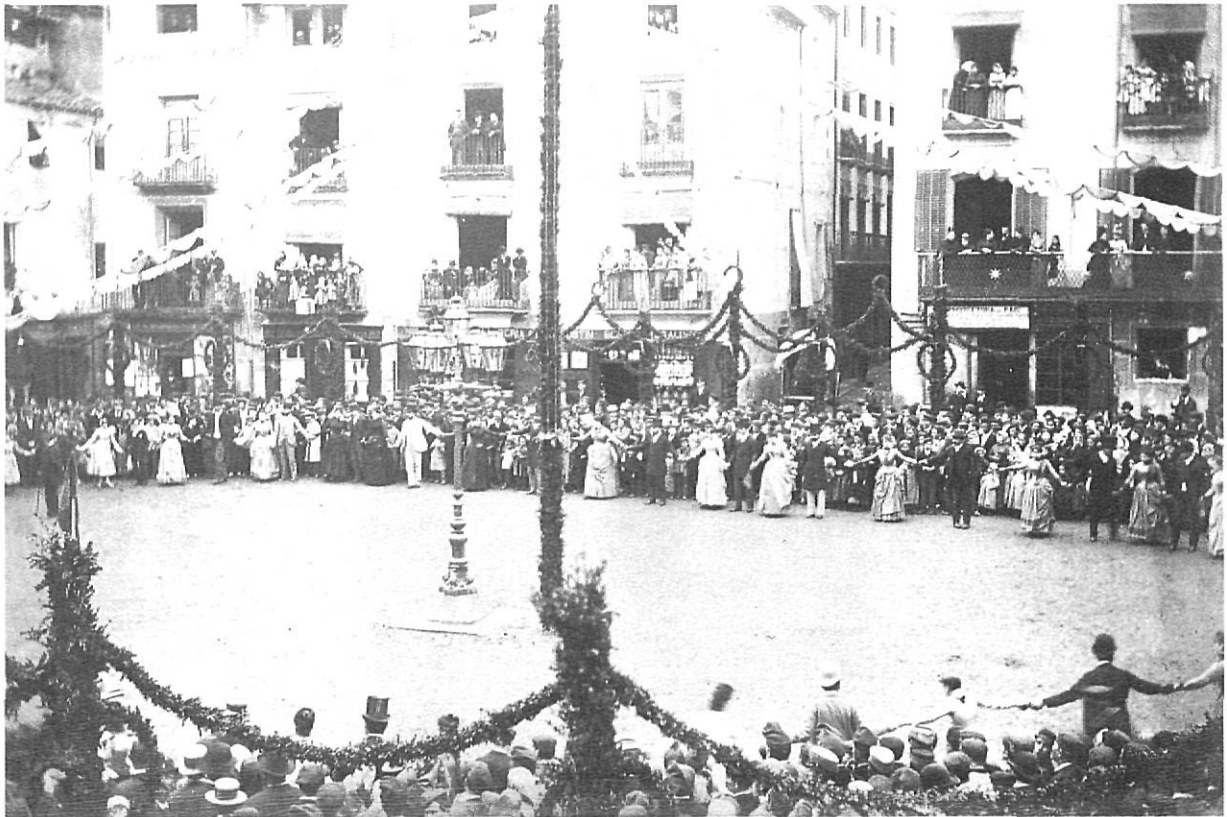
Repassant xarxes a la platja de la Fosca, M. Serradell.

Plaça de la República de Banyoles; al fons, la botiga d'en Claramunt.

Plaça dels Turers a Banyoles, fot. Claramunt.

Sardana de les Festes del Tura. E. Morer.

A Banyoles hi trobem en **Jaume Claramunt**, actiu fins al 1923, que a part de la seva tasca normal de fotògraf és conegut com a editor, amb una gran quantitat d'edicions de targetes postals d'altres autors. A més d'en Claramunt hi havia en **Joaquim Fusellas**, en **J. Ma. Mateu**, en **J. Ma. Pigem** i en **Rafel Vilarrubies**.

A Olot, al principi de segle hi ha dues galeries, la de l'**Esteve Morer i Toronell**, a la plaça dels Capellans, que al començament dels anys vint es trasllada al passeig d'en Blay, i és per aquesta època que se'n perd la

El Noch d'en Cols, Olot. Fotografies Morer.

Estiuejants a Ripoll. Fotografia, Llobet.

pista. L'altra fou la d'**Antoni Gotarde**, al carrer de St. Esteve, que es traslladà a la plaça dels Capellans abans de l'any vint i després, l'any 1922, al carrer de St. Rafael, en què se n'encarregà la seva filla.

Com hem vist, en Màrius Serradell i Serra havia deixat la Bisbal per traslladar-se a Olot, al principi dels vint, i encara resta oberta actualment.

A Ripoll trobem en Jesús Mauri des d'abans de l'any 1910. Després de la seva mort, a les acaballes dels anys 20, hi continuà la seva vídua, fins a la guerra. També hi havia en **Ramon Llobet** i en **Raguer**.

A Puigcerdà hi trobem l'**Elies Viguer**, en el carrer de la Llibertat, a més d'en **Bertran** i una sucursal d'en Jesús Mauri.

El poeta gironí Josep Tharrats a la festa de Ripoll. Fotografia, Raguer, 1912.